
KÖNYVISMERTETÉS

Szubjektív fejezetek a Magyar Királyi Csendőrség történetéből¹

A Vagabund Kiadó által 2009-ben megjelentetett kiadvány nem ezzel a címmel látott napvilágot.

A címet e sorok írója adta a *Lévai Anita* és *Potó István* által készített rendszet témájú kötet elolvasásának hatására.

A mű címe: *A Magyar Királyi Csendőrség története*. A szerzők azonban megtévesztik az olvasót, mert munkájuk nem történeti feldolgozás a magyar rendszet kiemelkedő szerepet betöltő rendvédelmi testületéről, hanem szubjektív, helyenként szélsőségesen negatív értékítélettel keveredő történeti ismereteket nyújtanak.

Úgy érzi az olvasó, hogy a szerzők számára a csendőrség története csupán ürügy, hogy kifejtsék elfogult, egyoldalú véleményüket a magyar állam rendfenntartó szervezetéről. Ezért írásuk inkább egy politikai pamflet, semmint történelmi oknyomozó munka.

A kiadványban kétségtelenül megjelennek a testülettel kapcsolatos szervezeti és működési ismeretek, de a hangsúly mindig a csendőrség erőszakos intézkedésén van, amelyet a szerzők egyoldalúan, szélsőséges impulzivitással ábrázolnak.

Ez a kettősség vonul végig a munkán, hiszen tagadhatatlan, hogy nem egy részletében valóban konkrét bemutatást adnak a csendőrség múltjáról, szolgálatellátásuk részleteiről, mindennapi életéről, de egyúttal erős ellenszennvel, nemritkán a gyűlöletig fokozódó állásfoglalással öntik le írásuk egy-egy részletét.

A történeti munka jellegét az is megkérdőjelezi, hogy *a szerzők mellőzik a felhasznált szakirodalom feltüntetését, ezzel megkímélik magukat a lábjegyzetelés fáradtságos munkájától*, következésképp minden felelősség nélkül meríthetnek az általuk felhasznált forrásanyagból, a korabeli sajtóból és egyéb szépirodalmi munkákból.

Természetesen a Magyar Királyi Csendőrség történetét ismerő szakember a kiadvány olvasásakor tetten éri a felhasznált történeti források anyagát, adatait, értékelését, de mennyivel megbízhatóbb jelleget kapott volna a két szerző munkája, ha teljesítik ezt az etikai kötelezettséget.

¹ Lévai Anita – Potó István: *A Magyar Királyi Csendőrség története*. Vagabund Kiadó, Budapest, 2009

A szerzők szubjektív értékítélete megnehezíti a Magyar Királyi Csendőrség összetett tevékenységének valós ábrázolását, amit azért is tart a recenzens különösen nyugtalanítónak, mert a fiatal olvasóknak hamis és torz képet ad arról a testületről, amelynek tevékenységéről amúgy is kevés objektív történeti munka látott napvilágot.

A csendőrség története és működése iránt érdeklődők napjainkban *Preszly Loránd, Rektor Béla, Csapó Csaba, Kaiser Ferenc*, valamint a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság szerzői közösségének kutatásait összegző kiadványt vehetik kézbe.

Azaz a több történeti időszakon át tevékenykedő közbiztonsági örösterületről nincs kellő számú és minőségű történeti irodalom.

Ebből adódóan csak sajnálni lehet, hogy a szerzők nem gazdagították a korrekt történeti kiadványok számát, hanem egyoldalú és teljesen negatív kötetet jelentettek meg.

A két szerző nagyvonalúan eltekint a magyar államiság dualizmus kori ábrázolásától, attól a nagyarányú gazdasági fejlődéstől, amely Magyarországot a német állam mellett Európa legdinamikusabb fejlődő országává tette. Azt sem tartották szükségesnek bemutatni, hogy a kiegyezés utáni sokoldalú fejlődés nem mehetett volna végbe a belső rend és biztonság megteremtése nélkül.

Adósak maradtak annak ábrázolásával is, hogy a Magyar Királyi Csendőrség szolgálatellátása, tagjainak fegyelmezettsége, képzettsége, hivatástudata mennyire értékes hozzájárulás volt az ország biztonságossá tételéhez, hogy az osztrák zsandárság, később a megyei keretek között működő pandúrság alatt leromlott közállapotok megszüntetése európai elismerést váltott ki. Márpedig köztudott, hogy a közrend és a közbiztonság fenntartására felállított rendészeti szervek nem tértől és időtől függetlenül tevékenykednek. Ezért is tartja a recenzens igaztalannak a debreceni Ideiglenes Kormány által a csendőrség rendeleti úton történő feloszlásában felhozott vádat, miszerint kiszolgálták a korábbi népellenes kormányokat. Az a megállapítás egyébként is jogilag értelmezhetetlen, hogy népellenes. Vajon milyen országosan kiépített rendfenntartó erő működhetett és működhet a kormány ellenében?

A magyar országgyűlés, amely a dualizmus korában elfogadott választójog alapján ült össze, az akkori magyar állam és társadalom helyzetéből kiindulva, az európai kontinentális rendvédelmi modellre támaszkodva fogadta el a Magyar Királyi Csendőrség felállításáról szóló 1881. évi III. törvényt.

A Magyar Királyi Csendőrség 1881-től 1945-ig látta el a vidék közbiztonságának feladatait, hatékony és szigorú működése nem ellentmondás nélküli, hiszen a dualizmus kori Magyarország számos belső feszültséggel küszköd-

dött, az agrárnépesség szociális helyzete, a nagyarányú nemzetiség követeléseivel egyaránt belső gyúanyagul szolgáltak.

A kiadvány szerkezetéről

A kiadvány első 17 oldalát tekinthetjük a szerzők bevezető írásának. Hogy nem történeti elemzést kapunk, azt a szerzők hamar bizonyítják, amikor néhány axiómának szánt megállapítással nem kevesebbet állítanak, mint hogy: „*A magyar katona az évszázadok során sohasem tudott az államiság igazi szimbólumává válni, ekként az állam egyedüli megjelenítőjeként a magyar csendőr egy olyan szimbolikus erőt, egy olyan borzalmas sötét alakzatot képviselt, amelyk egyesítette magában a személyes erőszak irracionális tombolását.*”

Az erre adandó válasz túllépné e rövid recenzió kereteit, annyit azért szükséges elmondani, hogy a magyar katona elvégezte a hazája védelmében tőle elvárt feladatát, megvédte az országot a Német-Római Birodalom hódító támadásaitól, sajnos a törökkel szemben alulmaradt, később vitézségét a Habsburg-monarchia hadseregében mutatta meg, de aligha lehet kellő módon értékelni az 1848–49-es szabadságharc honvédeinek hősiességét, bátorságát, azt a tényt, hogy kiűzték az országból az osztrák hadsereget. Nem nehéz felismerni, hogy az axióma kimondásában az a szándék motiválta a szerzőket, hogy kimondhassák a súlyos szavakat a csendőrség minősítésére, nevezetesen: „*a borzalmas sötét alakzat, a személyes erőszak irracionális tombolása.*”

Mit kívánnak elhítenni az olvasóval, amikor ezeket a hamis vádakot leírják? Azt, hogy a csendőrség a legvadabb erőszakot testesítette meg, hogy nem tisztelt sem törvényt, sem más erkölcsi normákat, hogy fennállása idején valóságos janicsárhadként garázdálkodott.

E helyett a tizenhét oldalas bevezető helyett teret kaphattak volna a csendőrség szervezeti előzményei, a kiegyezés utáni magyar állam korszerűsítési törekvései. Bemutathatták volna az európai mértékkel nézve is korszerű rendészeti struktúra szervezeti kereteit, testületeit, a centralizált és önkormányzati formák között működő rendészeti szerveket.

Az iparosodás, az ország polgári fejlődése szükségessé tette az utak biztonságát, a vasúti közlekedés zavartalanságát, a fegyveres bandák felszámolását. Mint ismeretes, a magyar kormány a kiegyezés után hozzáfogott a katonai határőrvidék felszámolásához, ez azonban nem ment békésen. Bács-Bodrog megyében a fiatal testület tagjai hónapokig tartó fegyveres harcot folytattak a megyében garázdálkodó szerbekkel, akik 1886–1887-ben a

délvidéken számos gyilkosságot, betörést és postarablást követtek el. Ártalmatlanná tételüket megnehezítette az országhatár közelsége és az őket rejtgető nagyszámú rokonság.

Fáradtságos és hosszú küzdelem után, amelyben egy csendőr életét vesztette, többen megsebesültek, sikerült a többször szétugasztott banda minden tagját ártalmatlanná tenni.

Magyarország jogállam volt a dualizmus időszakában. Parlamentáris rendszer működött, a szavazatra jogosultak száma megegyezett az európai normákkal. Tehát a rendészeti szervek is a törvényesség alapján végezték szolgálati feladataikat.

A bevezetőnek szánt tizenhét oldalon már megjelenik a csendőrséget *érintő legsúlyosabb elmarasztalás, a testület részvétele a magyarországi vidéki zsidóság deportálásában*.

A Magyar Királyi Csendőrség részvétele a zsidó származású honfitársaink deportálásában, a testület történetének sötét korszaka. A végrehajtásban tapasztalt esetenkénti kegyetlenség azt bizonyítja, hogy a rendfenntartó szervezetben is vannak szadizmusra hajlamos egyének, de ezt a testület egész állományára kiterjeszteni méltánytalan és igaztalan eljárás. Miként az sem elfogadható, hogy a deportálásban való részvétel miatt a Magyar Királyi Csendőrséget 1881-ig visszamenően elutasítjuk. Az államhatalom saját polgárai elleni fellépése kétségtelenül összefügg a második világháború iszonyú eseményeivel, a döntéshozók politikai felelősségével. Ennek ellenére nem tekinthetünk el néhány körülmény megemléztétől.

Magyarországot 1944. március 19-én számottevő fegyveres ellenállás nélkül szállta meg a német hadsereg. A passzivitás oka abban keresendő, hogy a külpolitikája centrumába a trianoni békediktátum revízióját állító Magyarország a harmadik birodalomtól várhatott és kapott segítséget. A katonai megsegítés következtében az országot nem jellemezte az állami élet szuverenitása. Kiépült a német belső elhárítás, a titkosszolgálat. Ennek pregnáns bizonyítéka, hogy a kiugrási kísérletet megelőző titkos lépésekről az SD emberei hamarabb szereztek tudomást, mint a magyar szervek.

A honvédség erői a keleti hadszíntéren küzdöttek a szovjet erők ellen. Tehát a hadsereget nem vehették igénybe.

A városok rendőrségének nem volt kellő ereje egy ilyen átfogó feladat végrehajtásához.

A kormányzat szükségképpen nyúlt katonailag szervezett őrtestülethez.

A kötet szerzői subjektívizmusukban odáig mentek, hogy az olvasó úgy tekintsen a csendőrségre, mint amely maga volt e szörnyű döntés kiagyalója.

A vidéki zsidóság deportálása közigazgatási döntés volt, nem a csendőrség akaratán múlt, hiszen a testület nem volt jogalkotó. Két magas beosztású csendőrtiszt levélben tiltakozott a testület tényleges szolgálati feladataitól elterelő rendelkezés végrehajtása ellen.

Minden testületben vannak erőszakos, kegyetlenségre hajlamos egyének, de ennek általánosítása nem szolgálhat mást, mint a csendőrségre vonatkozó negatív értéktételel erősítését.

E tények megemlítése helyett mit nyújtanak a szerzők? Szélsőségesen elengedhetetlen, az egész testületet elmarasztaló ítéletet, mintha nem bíztak volna az olvasók értéktételeiben, inkább elébe mentek, és olyan, helyenként gyűlölködő minősítéseket engednek meg maguknak, amelyek a magyar csendőrség tagjait a szerb martalócok vagy a török janicsárok szintjére süllyeszti.

Bár két helyen is ismertetik a Magyar Királyi Csendőrség fegyverhasználati jogát, mégsem értik igazán, mit jelent az a kitétel, hogy *a csendőrség katonailag szervezett őrtestület*.

A recenzius rövid katonai pályafutása során őrséget állt a laktanya löszerraktára előtt. Olyan tüzérő állt rendelkezésére, amellyel akár egy támadó ellenséges szakaszt (kb. 30 katoná) is fel tudott volna tartóztatni.

Szolgálatellátásában a csendőrt tehát a katonai ör jogköre illette meg. Ha a szerzők ezt világosan látták volna, akkor a gulyást vallató csendőr eljárásában nemcsak a durva bántalmazást vették volna észre, hanem azt is, hogy a gulyás megragadta a csendőr karját, amit az okkal tekinthetett a saját biztonsága elleni támadásnak. Nem véletlen, hogy a szakirodalomban nemigen találunk olyan esetre utaló adatot, amely szerint az intézkedésre megjelenő csendőr kezéből kivették volna a fegyverét, mint ahogy tették ezt néhány évvel ezelőtt rendőrségünk egyik körzeti megbízottjával.

A katonai fegyverhasználati szabályok szinte lehetetlenné tették a keményebb konfliktusok békés megoldását. A csendőrnek ugyanis nem volt mérlegelési lehetősége, támadás esetén köteles volt a fegyverét használni, ellenkező esetben katonai bíróság elé állították.

Arról sem tesznek említést a szerzők, hogy a Magyar Királyi Csendőrség tagjainak minden fegyverhasználati esetét a csendőrkerületknél működő hadbíró vizsgálta ki.

Csapó Csaba egy rövid tanulmányban vizsgálta a csendőrség fegyverhasználatának történetét a felállítástól 1914-ig, de jogtalan fegyverhasználatról nem tudott beszámolni.

A bevezető tizenhét oldal árulkodik a szerzők történelemszemléletéről is. A testület iránti szélsőséges ellenszenvben nem nehéz felfedezni azt a már

szerencsére meghaladott történelemábrázolást, amely mindent az osztályharcnak rendelt alá. Így kapott helyet az a vulgármarxista fogalom, hogy „az úri Magyarország”, minthogy ez a kitétel is jogilag értelmezhetetlen, másrészt Magyarország jogállam volt, amelyben a Csemegi-kódex büntetőjoga érvényesült. Ez a kitétel felidéri a recenzióban az egyetemi tanulmányai idején megismert sztálini minősítést, amely szerint az ókori Római Birodalom egy imperialista konglomerátum volt.²

E felfogás szerint elmarasztalhatjuk a magyar nemességet, hogy csak 1848-ban számolták fel a rendiséget. Hogy a királyság államformája 1946-ig fennállt. Hogy a trianoni békediktátum után a Nemzetgyűlés arra vetemedett, hogy egy király nélküli királyságot hagyjon jóvá.

Az elmúlt évek jótékony változása nyomán a magyar történeti irodalom szerencsére levetkőzte a vulgármarxista szemléletet, bár a múltunk egyes fejezeteinek ábrázolásában még mindig tetten érhető a kettős mérce.

A kiadvány hosszan foglalkozik a *betyárvilággal*, benne Ráday Gedeont mint inkvizítort minősítik, aki kormánybiztosi minőségében valóban szokatlanul kegyetlen vállalási módszereket alkalmazott.

Újat nem kapunk a szerzőktől e téma ábrázolásában, bár a regényes ábrázolást kétségtelenül értékelhetjük. A történeti periódusok között szabadon száguldván, hamarosan a Léderer házaspár gyilkosságát olvashatjuk terjedelmes, tizennégy oldalas ábrázolásban.

De már a Málnás Elza elleni gyilkosság nem kapott helyet a bűncselekmények bemutatásában.

A következő témakör a *nemzetiségi ellentétek világa*, benne a csernovai tragédia felidézésével, újabb tizennégy oldalon. A szerzők javára írható, hogy nem hallgatják el azt a tényt, hogy a fegyverüket használó csendőrök többsége szlovák nemzetiségű volt, ami arra a sajátosságra derít fényt, hogy a Magyar Királyi Csendőrségnél arra törekedtek, hogy a nemzetiségi területen szolgáló csendőr ismerje az adott térség lakosságának a nyelvét.

Adósak maradtak a szerzők a tragédia kapcsán annak a kifejtésével, hogy a történelmi Magyarország nemzetiségi területein a nemzetiségi egyház tagjai milyen módon a bujtogatták a híveiket a magyar állam ellen, miként szították a gyűlöletet a magyar nyelvű lakosság ellen.³

² Vlagyimir Nyikolajevics Gyakov – Nyikolaj Mihajlovics Nyikolszkij: Az ókori világ története. Tankönyvkiadó, Budapest, 1954

³ Kosztin Árpád: Magyarellenes román kegyetlenkedések Erdélyben. Biró Family Kft., 2000

KÖNYVISMERTETÉS

A csernovai tragédia bemutatása után a szerzők figyelmét már elkerülte az élesdi, valamint az endrődi csendőrsortűz. Valószínűleg ezek már nem illeszkedtek a szerzők felfogásába.

A kötet népszerűsítő jellegét erősítendő jelentős oldalszámot adtak egy olyan társadalmi problémának, amelynek megoldásával napjaink kormánya is küszködik: a cigánykérdésnek.

A szerzők jellemzően *Cigányrazzia*, *csendőrszurony*, *csendőrbakancs* címmel látták el a fejezetet, amely a 204 oldalas kiadványban 26 oldalt foglal el. Mindnyájunk előtt ismert tény, hogy a cigánykérdés rendkívül összetett jelensége a magyar társadalomnak. Társadalmi, szociológiai, pszichológiai, életmódbeli, etikai és büntetőjogi kérdések halmaza. Nem rendészeti kérdés tehát, megoldása sem akkor, sem a most nem volt a rendfenntartó erők feladata. A kiadvány szerzői ebben a témában is torzítanak. Mintha a cigánysággal kapcsolatos problémák kiváltója egyedül az államhatalom lenne, és mindenekelőtt a durva és kegyetlen csendőrség, s háttérben hagyják azt a viselkedésmódot, amellyel a cigányság kivívta a nem cigány társadalom ellenszenvét. Vándorló életmódjuk századokon át nehezítette a cigányság elfogadását.

A szerzők a cigányság kultúrája elleni fellépést hozzák fel vádként, holott a magyar társadalom sohasem üldözte a cigányság gazdag népi kultúráját, zenéjét, táncát. A vád hamis.

A probléma sokgyökerű: a már említett vándorló életmód, a magántulajdonhoz fűződő sajátos viszony, a gyakran büntetőjogba ütköző erkölcsi értékrend a magyar agrárnépességet bizalmatlanná, gyanakvóvá és makacsul előítéletesé tette.

Csak a szerzők tájékoztatására említem meg, hogy a francia csendőrségnek parancsba van adva, hogy ha az adott település határában egy lakókocsikkal mozgó cigány csoport út tanyát, mindennap kötelesek a „nomádotkat” igazoltatni. Van-e olyan liberális gondolkodó, aki emiatt Franciaországot fajgyűlölő államnak minősítené?

A magyarság befogadó nép volt, számos népcsoport telepedett le Magyarországon és fogadta el a többségi nép normáit. Ezért utasítom el a szélsőséges liberalizmus rasszista vádjait.

A szerzők a cigányság témáját is a csendőrség kegyetlenkedésének bizonyítására használják fel. A velük foglalkozó könyvtárnyi szakirodalomból néhány izgalmas fejezetet kiragadva, de szakmailag kissé tájékozatlanul állítják az olvasók elé.

Ilyen például a dánosi rablógyilkosság. Ennek felderítésében nem a 15 éves Lakatos Róza veréssel kicsikart vallomása volt a perdöntő bizonyíték,

hanem az, hogy a gyilkos eszközön, a fejsze nyelén megtalálták Balog Tutu ujjlenyomatát.

Ekkor már a magyar detektívtestület használta a Pekáry által Angliából behozott daktiloszkópiát, amelyet a Scotland Yard már több éve alkalmazott.

A szerzők szóhasználata sem megfelelő. A rablógyilkosságot a 14 tagú cigány banda követte el, s nem galeri.

A befejező részben a szerzők újra nagy terjedelemben foglalkoznak a csendőrség deportálásban való részvételével. A nyilas uralom alatti szerepvállalás valóban ellenkezik az emberi jogokkal, Orendi Norbert csendőr alezredes nemzeti számon kérő különítménye súlyos visszaéléseket követett el. Több száz ember haláláért felelős.

A kiadvány fényképanyaga meglepően gazdag. Sokoldalúan mutatják meg a csendőrélet és szolgálat sokszínűségét. Minthogy nem történeti munkáról van szó, a képek szervesen kaptak helyet, nem illeszkednek az adott oldal szövegéhez.

Szerencsésebb lett volna a képanyagot függeléként elhelyezni a kiadvány végén.

Összegzés

A kötet nem felel meg a címében feltüntetett feladatának. Nem a csaknem 65 éves Magyar Királyi Csendőrség történeti elemzését nyújtja, de egyes részleteiben támaszkodik a már közreadott történeti munkák ismeretanyagára.

A történelmi Magyarország nemzetiségi, etnikai ellentmondásaiból kiragadott eseteket a szerzők arra használták, hogy szélsőséges szubjektívizmussal bizonyítsák a csendőrség brutalitását, intézkedéseinek törvénytelenységét.

Olyan sötét erőt kívántak láttatni a csendőrségben, aminek kegyetlenségét, a nemzetiségek félelemben tartását csak betetőzte a vidéki zsidó lakosság deportálásában való részvétele.

A recenzens sajnálatosnak tartja, hogy ilyen jellegű kiadvány a magyar könyvkiadásban megjelenhetett.

Készítette: Öry Károly